

VABAMEELSED TANTSUTÜDRUKUD JA KUPLEED: kabareed polnud Eesti Wabariigis vooruse verstapostid

„Eestlased olid kindlasti seksuaalselt tolerantsed ja isegi vabameelsed, mis aitas kaasa kabareede tähtsusele ja püsimisele,“ ütles Soome professor Kalervo Hovi pärast oma Tallinna restoranikultuuri tutvustava raamatu ilmumist. Suurimad tähed olid teatritöö kõrvalt kabareedes kupleesid esitanud Paul Pinna ja Alfred Sällik, kellele üheainsa esinemise eest Waba Maa andmetel maksti sada aastat tagasi tuhandeid marku. Kabareede peamistel vaevanägijatel, tantsijataridel, kelle helevälge reis romaani „Nimed marmortahvil“ peategelase Henn Ahase Lindenise Siuru seltskonnas istudes erutama pani, suurt teenistust aga polnud.

Kabareede algus oli tingel-tangel. Vähemasti kutsus rahvasuu nii laulu- ja tantsuprogrammiga lõbustusasutusi, mida sigines Tallinna XIX sajandi lõpul, kui siia valgus Venemaalt tehaseid ehitama tuhandeid töölisi, kes hakkasid ka lõbu otsima. Eeskätt olid tingel-tangelid Polgu ja Mardi tänaval, skandaalses lõbumajade piirkonnas. Pole siis ime, et tulevasi kabareetantsijatari saatis kuri kuulsus aastaid hiljemgi.

Benita Vellin (Riigiarhiiv)

„Eesti mõiste järgi algas meie kabaree segaeeskava näol „perekonnaõhtuil“, mida korraldati niihästi vanas Estonias kui ka Lootuse laulu- ja muusikaseltsis. Nende eeskava algas mees- või segakooriga, sellele järgnesid soloetteasted või „naljakad“ kupleed, lõpuks oli ühevaatuseline nalja- või laulumäng,“ meenutab Paul Pinna algusaega, kui ta tegi esimesi samme vanas Estonias 1896. aastal. Hiljem laienes eeskava ja juurde tulid mustkunstnikud, mõõganeelajad, pommitõstjad ja maadlejad, keda isegi Soomest kohale telliti.

Mujal Euroopas möllas juba Moulin Rouge'i eeskujul revüü, Berliinis kiskusid kabarees tantsutüdrukud end alasti, meil valitses ikka provintsirahu. Seda enam, et maailmasõja ajal olid avalikud lõbustused keelatud ja ülemjuhataja Laidoner ei lubanud restoranides tantsida ka Vabadussõja ajal.

Revolutsioonipäevil Venemaalt siia pagunud paljud revüü- ja kabaree-esinejad panid kabareekultuuri uuesti idanema. Küll ei rõivastatud laval end päris lahti, piirduti kombekalt rinnahoidja ning püksikestega. Kuid keegi ei keelanud tantsijatari (nagu muide muust maailmast erinevalt ka ettekandjaneiusid) külalistega flirtida ja tantsida ning hiljem mõnda restoranikabinetti kaduda.

Tantsisid ka kinoseansi eel

Uudisleht kirjutab, et esimesed omamaised tantsutähed olid õde ja vend Ella ja Ernst Ringefeldtid, kes hakkasid kabarees ja siis

ohtuleht.ee

26.03.2021 16:58

Tõnis Erilaid

90000

Eesti Draamateater

Estonia teater

Teater

kinoseansside eel tööle juba maailmasõja ajal. Ella siirdus välismaale ja tema asemele asus Manja Kasperova. Tantsijaid õpetas esimese iseseisvuse lõpuni Venemaalt tulnud Sergei Insarov. 1920. aastal Eestisse opteerunud Tamara Becki balletistuudio andis esinejaid kabareelavadele Harjuvärava mäel, Lindenis, Mustas Kassis ja mujal. Menukaim külalisesineja oli inglannast või latiinost Miss Dolly, kes laulmise ja steppimise vahel jõudis meeste süles istuda ja neile kommi suhu toppida. Esimene otse kabaree tarvis rajatud asutus oli Must Kass (nimi Pariisi Le Chat Noiri järgi) Merepuiesteel Grand Marina keldris 1920. aasta sügisel. See kabaree pandi mõne aasta pärast korraks kinni, kui avastati, et seal parvles lõbunaisi ja politseijaoskonna ülem leiti koos kahe kriminaalpolitseinikuga kolme prostituudiga aega veetmas.

Paar aastat hiljem tõusis pahameel, et kabareedes on aiva võõramaised (loe: venekeelsed) esinejad, kes võtavad kohalikelt töö ära. Mõneks aastaks keelati kabareed hoopiski. Nende sulgemise tingis osalt see, et Draamateatri Selts otsustas 1922. aastal oma peakoosolekul, et selle teatri näitlejad ei tohi kabareedes esineda. „Teater saab kaunis suure summa riigilt abirahaks ja peaks kohustust tundma tõsisema kunsti edendamiseks,“ nentis peakoosolek. Tallinna Teataja lootis, et ka Estonia eestseisus teeb sama otsuse.

Kutselisi kabaree-esinejaid oli aga ilma teatriinimesteta vähevõitu: Päewalehe andmeil vaid üheksa lauljat ja 15 ringis tuntumat tantsijatari, kelle teenistus oli napp ja oma esinemisrõivadki pidid nad ise hankima. Peremehed aga nõudsid kolm-neli uut eeskava nädalas, kirjutab Nool 1933. aastal.

Pole siis ime, et restoranikabinettides mehi rõõmustades tuli lisa teenida. Ka baaridaame palgates ütlesid peremehed selgelt ära: te peate küllastajatega tantsima ja nende kõik muud soovid täitma. Hiljem keelati see „kõik muu“ siiski baaridaamidele ära.

Peeter Narsoni kurb saatus

Peeter Narson (Riigiarhiiv)

Üks, ainult kupleede esitamisega kuulsaks saanu oli Peeter Narson (Nabritson), kelle abikaasa oli tuntumaid kabareetantsijatari Benita Vellin. Henrik Visnapuu kirjeldab värvikalt, kuidas Narsonil oli kombeks laulda pilkavaid kupleesid Siuru pihta, misjärel siurulased oma boheemlastest pooldajatega lavapoolses lauas istet võtsid, varustatuna küpsete kaalikate ja mädamunadega, mis Narsoni pihta lendasid. Mees põgenes lavalt, saalis aga algas kaklus, mis paisus nii suureks, et Kommertsis polnud enam ühtegi tervet lauda ega tooli.

Narsoni lõpp oli õnnetu. 1924. aasta oktoobris tuli ta ühelt laadaesinemiselt ja majutus Kopli uulitsas võõrastemajja Grand. Hakkas seal sõpradele oma äsja muretsetud revolvrilt näitama, kelkis naiste ees ja lasi end kogemata maha.

Benita Vellin oli aasta varem Saksamaale esinema sõitnud ja seal elukutselise maadleja Tornoffiga voodisse heitnud. Jäigi koos temaga Berliinis ja Pariisis lavale astuma.

Silmarõõmuks naisorkestrid

Kabareede sulgemine tingis vajaduse otsida meestele silmarõõmu teisel moel. Restoranidesse ilmus tosinakaupa naisorkestreid kellegi Margo, Tipsi, Margo-Meeta, Veronika jt juhatusel. Dirigent oli poolpaljas, muusikute ekstrasügavatest dekolteedest rääkimata. Muusika kiita ei olnud, aga silmailu seda rohkem. Ühtaegu korraldati naiste jalgade ja soengute võistlusi, tantsumaratone jms, et nende piletirahaga restoranide eelarvet kasvatada. Riviera Palais praeguses ajaloomuuseumis Piritä teel aga ehitas ahvatluseks valgustatud klaastantsupõranda.

Kabareed tulid restoraatorite tungival nõudmisel varsti tagasi.

„Mis sa ikka teed, kui rahvas tahab vaid kabareed,“ reklaamis Estonia. 1926. aastani oli Eestis kõrtsides piiratud napsimüüki ja kalli toidu pärast üksi ei hakanud mehed kuigi meelsasti restoranis käima, neile tuli pakkuda ligimeelitamiseks erootilist lõbu.

Ka ei tohtinud naised ju meessaatjata restorani minna.

Paul Pinna ja Alfred Sällik, 1911-1912 (Parikas / ETMM / muis.ee)

Päeval kohvik, õhtul restoran

Tallinnas oli hulk kohti, kus just naiste meelitamiseks avati enne õhtust restorani alkoholivaba kohvik.

Neist kirjutab siin prantsuse keele lektoriks olnud Jean Cathala 1937. aastal: „Veelgi üldisemalt provintsiaalne on kohvikuinstitutsioon. Selles veendumiseks on vaja vaid mõnel ennelõunal Corsosse või Kultasesse sisse astuda. Teeklaaside ja kookide ümber kolme- või neljakaupa ninapidi koos, riietatud lihtsa elegantsiga, tagasihoidlikult mingitud, tüübilt ja värvingult väga erinevad, kuid ühtmoodi oivaliste heledate silmadega - nii on Tallinna nägusad daamid siin kibedasti ametis mittemidagitegemisega. Neid kõiki innustab eblaka logelemise palavik, mis muudab selle lõunase jumalateenistuse seltskondlikuks auküsimuseks. Ilmuda säärasel kellaajal kohvikusse, see tähendab tõestada, et sul puudub vajadus endale elatist teenida või isiklikult lapsukesi kasida. See on jõudeaja külluse diplom ja kõrgema seltskonna liikmekaart...“.

Kohvikute ja kabareedega sai asjad korda alles kolmekümnendate aastate lõpul, kui tuli Kultas ja teised esinduskohvikud ning korralik revüü. Ka muusikatase oli hoopis teine: John Pori, Kurt Strobeli ja Victor Compe orkestrid, Kuldne Seitse, Murphy Band.

Kabareedes meelelahutust terveks ööks

Kabareedesse trügis rikkam rahvas, kellel raha pileti eest maksta ja himu hommikuni lõbutseda. Muud kohad olid ju ammu suletud. Reklaamides (pildil) lubati läbi öö kestva meelelahutuse seas „naeru pisarateni välja“. Estonia valges saalis olid Mari Möldre Tootsi-lood eriti populaarsed ja ta oskas sündmustega kaasas

käia. Valitsusliikmetel jäi oma koosolekult tulles üllatusest suu lahti, kui Möldre oskas oma esinemisse naljaks pöimida asju, mida nad äsja olid arutanud. Berliini agentuuride abil võis Tallinna tellida välismaiseid esinejaid. Ka eksootilisi mustanahalisi. Marcelle'is käinud King Charlesi ja tema valgenahalist partnerit, kaunitar Daisy Kala ülistati ajalehes ette ja veel pikka aega tagantjärele. Kolmekümnendate aastate kriisiajal hoogustus välismaiste esinejate tulek, neid jõudis siia isegi Pariisi kuulsast Folies-Bergère'st. Ühendriikidest saabus mustanahaline tantsupaar Bonny and Freeman. Marcelle pakkus suurt Aafrika-õhtut ja seejärel Pariisi öid, kus tehti suurlinna menukohtadele tiir peale.